

skrivningen 14/3 - 71

Handwritten notes:
d. 14/3
T. Hoff
Dette skal h...
i en del...
av...

Herr direktör Erik Brofoss,
Norges Bank,
Oslo I.

Handwritten signature: Han Brofoss!

For ordens skyld kvitterer jeg først for mottakelsen av ditt brev av 13 februar d.å. angående den såkalte Hambro-ordningen. Den 9. s.m. fikk jeg fra Mjelve oversendt en del dokumenter, og med den orientering som du ga i representantskapsmötet den 16 februar, har jeg nå formodentlig fått tilstrekkelig informasjon om det vesentlige innhold i selve Hambro-ordningen. Det som enda kan være noe uklart er detaljene om hvorledes beslutningsprosessen i denne sak har utviklet seg. Jeg har i den senere tid tenkt ikke så lite på saken, og det kan ikke skade om du för representantskapsmöte i mai blir gjort kjent med de refleksjoner jeg har gjort meg. De faller ikke helt sammen med de betraktninger du gjorde gjeldende i representantskapet den 16 februar. Det gjelder spesielt forholdet mellom Norges Banks direksjon og statsmyndighetene, særlig forholdet til Regjeringen, men også forholdet til Stortinget.

I. Hvorvidt de disposisjoner som her er truffet er riktige kan - som du selv har vært inne på - i høy grad diskuteres. Jeg nevner i denne forbindelse at det her i Stavanger er opplyst at Rosenberg Mek. Verksted i nær fremtid tar sikte på å utvide arbeidsstokken med 200 mann. Dette har formodentlig også sammenheng med en utvidelse av skipsbyggningskapasitetene. Samtidig vet vi at det i lengre tid har vært underskudd på verkstedarbeidere ved andre bedrifter i Rogaland, og det gjelder også eksportbedrifter som tjener penger. Men det er altså ikke den side av saken jeg først og fremst er opptatt av i egenskap av medlem av representantskapet i Norges Bank. Det er saksbehandlingen, de institusjonelle og konstitusjonelle sider av saken jeg er opptatt av. I den sammenheng er det tilstrekkelig å konstatere at det utvilsomt er meget betydningsfulle og viktige disposisjoner som her er blitt truffet. La meg i denne forbindelse også tilföye at jeg ikke er særlig opptatt av Norges Banks vinnings- og tapskonto.

II. Når det gjelder forholdet mellom Norges Banks ledelse og Regjeringen mener jeg at du i denne saken strekker ditt velkjente resonnement for langt. Når det gjelder generelt viktige økonomiske disposisjoner, således også slike som vedrører valutabeholdningens plassering, er jeg enig i at direksjonen bør og må følge anvisninger fra Regjeringen, etter at direksjonen selv har sagt sin mening. Men denne hovedregel må ha en temmelig klar begrensning: Regjeringen kan ikke med rette pålegge direksjonen å gjennomføre disposisjoner som bankens ledelse selv ikke har anledning til å treffe med hjemmel i loven om Norges Bank. Regjeringen kan således heller ikke pålegge bankens ledelse å gjennomføre disposisjoner hvis hensikt og formål ligger utenfor bankens oppgaveområde. Når, som i dette tilfelle Hambro-ordningen ikke bare tar sikte på å skaffe norske bedrifter utenlandslån, men også tar sikte på å subsidiere disse lån, ligger disposisjonene åpenbart utenfor det som er Norges Banks oppgave. Derfor har Regjeringen ikke rett til å pålegge Norges Banks ledelse å treffe de disposisjoner som her er blitt gjennomført - ja, Regjeringen er endog å bebreide om den retter en anmodning til bankens ledelse om å disponere endel av bankens valutabeholdning på en måte som det som her er gjort.

Riktignok er loven om Norges Bank med tiden blitt gjennomhullet på flere punkter, og en del viktige spørsmål ligger rettslig sett og flyter. Men man kan jo ikke av den grunn anse hele loven og de rammer den setter for bankens virkeområde og oppgaver, som bortfalt, slik at man kan gjøre nesten hva som helst.

Norges Banks direksjon plikter på sin side å opptre lojalt overfor Regjeringens generelle økonomiske politikk og bør lojalt følge anvisninger fra Regjeringen for såvidt, men Regjeringen har på sin side plikt til å opptre lojalt overfor Norges Bank som institusjon. Det har den i dette tilfelle ikke gjort. Den har misbrukt Norges Bank.

III. Men først og fremst har Regjeringen å opptre lojalt overfor konstitusjonen. Regjeringen har ikke konstitusjonell adgang til ved hjelp av statsmidler å subsidiere bestemte næringer eller bedrifter uten at Stortinget i plenum har gitt sitt samtykke til det. Selv om Regjeringen i forhold til Norges Bank skulle hatt adgang til å gjennomføre en disponering av de midler som forvaltes av banken med sikte på å yte subsidier til bestemte næringer

jeg mener altså at den ikke har en slik adgang - kan Regjeringen dog ikke bruke en slik myndighet uten på forhånd å ha innhentet Stortingets samtykke. I denne forbindelse vil jeg straks bemerke at det selvsagt ikke er tilstrekkelig å "orientere" Stortingets Industrikomite. Etter vår statsskikk skulle en subsidiering av den omhandlede art til fordel for verkstedindustrien i tilfelle ha skjedd ved hjelp av en bevilgning over statsbudsjettet. Å lage dette arrangement ved hjelp av en del av Norges Banks valutabeholdning representerer etter min mening en så åpenbar illojalitet overfor konstitusjonen, at fremgangsmåten kommer direkte i strid med den. Jeg bemerker at Regjeringen ikke har befunnet seg i noen nødrettsituasjon som kunne berettigede den til å gå frem på noen ekstraordinær måte.

IV. Regjeringen har også gitt Stortinget ufullstendige opplysninger om de tiltak den har gjennomført for å løse verkstedindustriens finansieringsproblemer. Jeg peker på at Regjeringen v/ Finansdepartementet i Stortingsmeldingen om det reviderte nasjonalbudsjett for 1969, som ble forelagt i statsråd den 25 april 1969, på side 25 følgende, har gitt en omtale av problemet med finansieringen av skip bygget ved norske verft. Her sier Regjeringen at man på grunn av de dyre utenlandslån har åpnet en øket adgang til opplåning på det norske kapitalmarked. Men det står i denne meldingen ikke ett ord om at man har laget en ordning ved hjelp av Norges Banks valutabeholdning, slik at utenlandslån blir gitt de samme verksteder til en rimelig rente. På dette tidspunkt - nemlig da meldingen ble fremmet - var Hambro-ordningen faktisk blitt etablert med den rentesubsidiering den innebærer. Heller ikke i meldingen om nasjonalbudsjettet for 1970 har Regjeringen med et ord nevnt Hambro-ordningen for Stortinget. Dette er å føre Stortinget bak lyset. Politisk sett forekommer denne side av saken meg å måtte være meget alvorlig for Regjeringen. Men denne side av saken har jo ikke direkte noen betydning for Norges Bank.

V. Jeg nevner til slutt at jeg stiller spørsmåltegn ved om denne saken kunne ha blitt håndtert konstitusjonelt korrekt ved at Stortinget ga sitt samtykke til Hambro-ordningen. Hvis det nemlig rettslig stiller seg slik at loven om Norges Bank, av de grunner som jeg foran har nevnt, ikke hjemler de disposisjoner det her dreier seg om, så kan heller ikke Stortinget ved en plenumsbeslutning legalisere dem. Først måtte i tilfelle selve loven ha blitt endret. Jeg går ikke nærmere inn på denne betraktning

Den er jo også av nokså underordnet interesse.

VI. Det er neppe til å unngå at Hambro-ordningen etter hvert v bli alminnelig kjent. Jeg nevner i denne forbindelse at jeg på et møte i Rogaland Akademi i slutten av februar d.å. hørte et foredrag av professor Strømme Svendsen om prognoser for skipsfarten. Under en samtale, jeg hadde med ham etterpå, nevnte han selv uten noen foranledning fra min side hele Hambro-ordningen. Han hadde også notert seg at den ikke var offentlig kjent, og således heller ikke kjent for Stortinget.

Etter mitt skjønn burde Regjeringen nå benytte den forestående melding om det reviderte statsbudsjettet for 1970 til å legge hele saken frem for Stortinget. På hvilken måte får bli Regjeringens sak. Men det er vel bedre for Regjeringen selv å legge saken frem enn å måtte gjøre det etter pålegg fra Stortinget.

VII. Jeg mener at representantskapet bør avgi en uttalelse i sitt møte i mai d.å. og jeg overveier å fremkomme med et forslag. Formen kommer jeg til å tenke nøye gjennom. Imidlertid har jeg laget et foreløpig utkast som jeg vedlegger til din orientering.

Det er neppe til å unngå at en uttalelse fra representantskapet vil måtte innebære en viss kritikk av direksjonen, men jeg har som du vil se, også trukket Regjeringen inn. Uttalelsen munner derfor ut i en anmodning både til direksjonen og til Regjeringen. Hvilke skritt Regjeringen bør foreta, kommer jeg ikke inn på, men det som kan komme på tale er jo at Regjeringen fremmer en proposisjon for Stortinget om å få de nødvendige bevilgninger. Selve Hambro-ordningen er vel nå bunnet opp gjennom rettslige bindende avtaler, bl. a. i forhold til Hambros Bank og må vel derfor holdes gående så lenge ordningen er rettslig bindende. Så langt ordningen må følges opp, vil den regnskapsmessig realisere seg i en mindre inntekt for Norges Bank. Som foran nevnt er jeg ikke noe særlig opptatt av den side av saken. Om en statsbevilgning formelt blir gitt for å dekke bankens tap, vil den ut fra mine intensjoner i denne saken vesentlig ha betydning ved at det derigjennom blir fastslått at subsidier av denne art ikke skal finansieres av Norges Bank, men av statskassen ved bevilgninger gitt av Stortinget.

Med vennlig hilsen

Vedlegg.

UTKAST.

Representantskapet i Norges Bank er i møte er blitt orientert om de særlige tiltak som er blitt gjennomført av direksjonen etter anmodning fra Regjeringen med sikte på å skaffe norske skipsverft særlig billige utenlandslån i forbindelse med finansiering av skipsbygningskontrakter - den såkalte Hambro-ordning.

Representantskapet finner i sakens anledning å ville uttale:

1. Representantskapet finner det betenkelig at en del av Norges Banks valutabeholdning, nemlig $\$$ 94,6 millioner er blitt bundet for flere år fremover gjennom innskudd i bestemte utenlandske banker og kredittinstitusjoner, idet representantskapet mener at bankens valutabeholdning til enhver tid bør plasseres på en slik måte at den på kort varsel kan gjøres likvid.

2. Representantskapet anser det å ligge utenfor Norges Banks oppgave å plassere endel av bankens beholdninger av fremmed valuta i utenlandske banker til en vesentlig lavere rente enn man oppnår i den hensikt å sikre bestemte norske bedrifter særlig billige lån i de samme utenlandske kredittinstitusjoner, idet representantskapet mener at det ligger utenfor Norges Banks oppgaver - direkte eller indirekte å yte bestemte næringer eller bedrifter økonomiske subsidier av en art og i et omfang som normalt ellers bare finner sted gjennom bevilgninger over statsbudsjettet.

3. Representantskapet henstiller til Norges Banks direksjon å søke å få avviklet Hambro-ordningen så snart det blir anledning til det, og vil anmode Regjeringen om å medvirke til at dette kan skje.